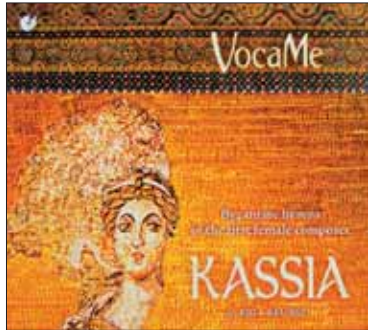

WOORD, KLANK & BEELD

CD RELIGIEUS

Orthodoxe hymnen
Kassia

Van de heilige Kassia (810-865), die blijkbaar ook Kassiane, Kassiani of Eikasia wordt genoemd, had ondergetekende nog nooit gehoord. Onterecht, want onder de orthodoxen geldt deze Grieks-Byzantijnse non als een legendarische componiste en dichteres. Het verhaal wil dat ze in een aristocratische familie werd geboren en niet op haar mondje was gevallen.

Keizer Theofilus koos haar tot verloofde vanwege haar oogverblindende schoonheid. Toen hij aan zijn uitverkorene een gouden appel gaf als huwelijksaanbod, merkte de keizer nogal platvloers op dat „van een vrouw de lagere dingen voortkomen” (een verwijzing naar Eva). Kassia gaf geen krimp en repliceerde: „Maar uit een vrouw kwam ook het betere voort.” Met die verwijzing naar Maria en haar Zoon zette ze Theofilus dus op zijn nummer en mocht ze meteen een kruis maken over haar aspiraties. Wat er van dit ver-

haal waar is, is onduidelijk. De pit-tige dialoog toont alvast aan dat beiden op de hoogte waren van hun catechismus.

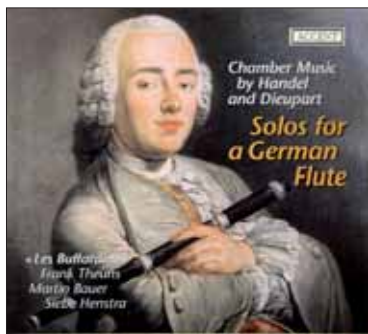
In 843 stichtte Kassia een klooster aan de rand van het toenmalige Constantinopel, dat goede betrekkingen onderhield met het mannenklooster van Stoudios. Dat was een belangrijk liturgisch centrum, waarvan Theodoros, een verdediger van de iconenverering, toen abt was.

Kassia ontpopte zich als een bijzonder ijverige religieuze, die heel wat hymnen schreef en op muziek zette. Daarvan zijn er nu nog een vijftigtal bekend: 47 tropen (korte gebedshymnen) en twee cycli van acht oden. Was Kassia nu de eerste vrouwelijke kerkcomponiste? Wellicht niet, maar zij is de eerste van wie teksten en muziek bewaard bleven. Aan stijl en taal is alleszins goed te merken dat ze een fijne opvoeding had genoten en dat ze haar klassieke kende. Haar werk overtreft dat van haar mannelijke tijdgenoten ver.

Nadat we de voorbije jaren de herontdekking mochten beleven van de gezangen van Hildegard van Bingen (1098-1179) is het dus verfrissend te weten dat drie eeuwen voordien al originele muziek en poëzie werd geschreven door vrouwen. Duistere middeleeuwen? Niet in het minst. (JC)

Kassia, *Byzantine Hymns from the First Female Composer of the Occident*, door koor en ensemble VocaMe, Christophorus (distributie Coda), CHR 77308, 21,15 euro.

CD KLASSIEK

Duitse fluit
Händel en Dieupart

De warme klank van een dwarsfluit op een zomeravond, wat moet een mens meer hebben? Niet veel meer alleszins dan deze prachtuitvoering van werk van Händel (1685-1759) en Charles Dieupart (1667-1740) door Les Buffardins, een piepklein kamertrio bestaande uit fluitist Frank Theuns, gambaspeler Martin Bauer en met Siebe Henstra aan het klavecimbel. Theuns, die op deze cd uiteraard de solistenrol krijgt, is een landgenoot. Hij studeerde aan het Koninklijk Conservatorium Brussel, specialiseerde zich bij Bartold Kuyken in het barokgenre en is, behalve in concerten, vooral actief als leraar barokfluit

aan het Brusselse conservatorium.

Deze plaat heet enigszins opmerkelijk *Solos voor een Duitse fluit*. Waarom? Dieupart was zo Frans als maar kon zijn – al leefde en werkte hij een hele tijd in Londen. De titel komt heeft dus alles te maken met de naam die de traverso of dwarsfluit toen droeg, zijnde *flûte d'Allemagne* of *flûte allemande*. Duitse fluit dus. Zo werd de dwarsfluit in het begin van de achttiende eeuw onderscheiden van de blokfluitenfamilie die meer werd gebruikt.

Dieupart's stukken zijn nog sterk Frans van opvatting, met hoofse trage en snelle delen. Händel heeft het meer voor de Italiaanse stijl van Corelli. Het is leuk om beide stijlen tegenover elkaar geplaatst te horen en dat doet fluitist Frank Theuns werkelijk zeer overtuigend. Daarbij valt op hoe Händel, geheel naar vaste gewoonte, voor de hier gebundelde sonates materiaal recycleerde en het toch allemaal heel soepel laat klinken. Ja, dit is een echt een heel aangename opname die thuis hoort in elk rek. (JC)

Georg Friedrich Händel & Charles Dieupart, *Solos for a German Flute*. Chamber Music, door Les Buffardins, Accent (distributie Codaex), ACC 24194, 21,15 euro.

BOEK GESCHIEDENIS

Reünie
Theo Coster

Dankzij het dagboek van Anne Frank weten we vandaag hoe het gezin van Otto Frank eerst meer dan twee jaar lang ondergedoken leefde en dan werd weggevoerd naar Westerbork. Anne en

waarschijnlijk ook haar zus Margot stierven uiteindelijk in het concentratiekamp Bergen-Belsen.

Theo Coster, auteur van het boek *Klasgenoten van Anne Frank*, was een van deze klasgenoten. Net voor zijn tachtigste ging hij op zoek naar lotgenoten. Met vijf hernieuwde hij het contact en de vijf rakelden herinneringen op aan het toenmalige Amsterdam en hun klas. Beschrijvingen uit Annes dagboek leiden tot verhalen over de andere kinderen uit dezelfde klas. Dit maakt nog geen geschiedenisboek, wel een getuigenis van de gruwel van de jodenvervolgung. Het toont ook scherp hoe details konden leiden tot de dood.

Wellicht was Nanette Blitz Konig de laatste leerling van de klas die Anne nog zag. Ook zij werd weggevoerd naar Bergen-Belsen. „Eerst had ik haar gezien door de

prikkeldraad. Het duurde even voordat ik haar herkende, zo slecht zag ze er uit”, beschrijft ze die ontmoeting in het kamp. Later werd de prikkeldraad weggehaald en zagen ze elkaar redelijk vaak. „Anne was ervan overtuigd dat ze het kamp zou overleven”, herinnert Nanette zich nog. En ze vertelde haar over haar dagboek, dat ze zou herwerken tot een boek. Zo ver is het echter niet gekomen. Haar dagboek werd zoveel jaren later wel wereldberoemd. (TH)

Theo Coster, *Klasgenoten van Anne Frank*, Carrera, Amsterdam, 2009, 224 blz., 17,90 euro, ISBN 978 90 488 0321 7.

BOEK TOERISME

Heilige stad
Ben Postma

Met deze gids komt u meer te weten dan een beschrijving van de ontelbare historische gebouwen die Rome rijk is. Drie

wandelingen schotelt de reisgids u voor. Een eerste draait rond de Piazza del Popolo, waar u start en aankomt. Tijdens deze wandelingen kunt u de bekende Spaanse trappen bestijgen. De tweede is geen lus, maar loopt van oost naar west door het historisch centrum. Beginnen doet ze op Piazza di Venezia, een van de drukste pleinen, om aan te komen aan de Tiber. Ook de derde wandeling doet de oevers van de Tiber aan en laat u nog andere mooie plekjes ontdekken.

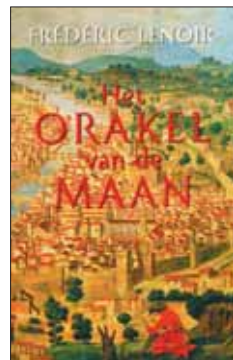
De auteur laat ons ook kennismaken met enkele minder bekende plekken. Een bijzonder hoofdstuk behandelt de paaiplaatsen van Rome en de beroemde mensen die er rusten.

Om niet voor verrassingen komen te staan, leest u best even de praktische dingen door. Toch wil ik

deze even aanvullen met eigen ervaring. In juli en augustus is het daar in Italië behoorlijk warm. Wenst u dus musea te bezoeken, dan kan dat best in de vroege namiddag. Geen Romein die nog van 12 tot 16 uur zijn siësta houdt. Net op dat – warmste – moment kunt u dus naar de frisse musea. (TH)

Ben Postma, *Inspirend Rome*. Reisgids voor de bewuste bezoeker, Meinema/Averbode, Averbode, 2009, 192 blz., 18,90 euro, ISBN 978 90 317 2920 3.

BOEK FICTIE

Sprookje vol mystiek
Frédéric Lenoir

Sinds 2004 is Frédéric Lenoir directeur van Le Monde des Religions, het tweemaandelijks magazine over wereldgodsdiensten bij de Franse kwaliteitskrant Le Monde. Zijn persoonlijke spirituele tocht ging langs vele wegen. Geboren in Madagaskar, verhuisde hij op tweejarige leeftijd met zijn ouders naar hun geboorteland Frankrijk. Deze levendige geest aardt niet op de schoolbanken, maar verslindt auteurs als Hesse en Dostojevski. De Zwitserse psycholoog Jung wekt in hem belangstelling voor de grote religieuze verhalen, te beginnen bij oosterse godsdien-

sten zoals het Tibetaans boeddhisme. Maar ook de joodse mystieke leer kabbala boeit hem. Christelijk opgevoed, maar met grote nadruk op dogma's en moraal, heeft hij weinig voeling met de godsdienst waarin hij werd grootgebracht. Pas op negentienjarige leeftijd leest hij voor het eerst het evangelie. Die ervaring bestempelt Frédéric Lenoir als een grote schok. Met een jeugdvriend, die later monnik wordt, vat hij filosofiestudies aan. Als professor, schrijver van essays, theaterstukken, stripverhalen en romans blijft hij een eeuwige student, altijd op zoek naar de diepere betekenis van het leven, maar intussen stevig geworteld in de christelijke traditie.

Lenoir lijkt dan ook erg veel op het personage dat hij in *Het orakel van de maan* ten tonele voert. Giovanni is een romantische natuur met grote aspiraties die leeft in het Italië van de zestiende eeuw. Hij laat zijn familie en al zijn zekerheden achter, een onmogelijke liefde najagend. Het is tegelijk de liefde voor een edele vrouw als de dorst naar kennis en inzicht. Onderweg verwerft hij beide, maar evenzeer moet hij door diepe dalen. Samen met Giovanni maakt de lezer kennis met de astrologie, de God van christenen, moslims en joden en ook met datgene wat de

mensen er vaak slechts van maken. De roman zou opgevat kunnen worden als een sprookje, vanwege de wonderlijke sfeer waarin het verhaal zich afspeelt, al is het verkleinwoord hier niet echt op zijn plaats. De roman is immers een pil van bijna vijfhonderd bladzijden en de thematiek ook een stuk minder luchtig dan die van een klassiek sprookje.

Frédéric Lenoir lijkt dit verhaal te willen vertellen om zijn eigen spirituele inzichten aan de lezer aan te bieden. Die zijn best de moeite waard. Bovendien past hij ze meesterlijk in de geschiedenis in. Zo duik je onder in de wereld van het zestiende-eeuwse Italië, ontdek je de berg Athos, kom je terecht in een slavenfort in Algiers en doe je het machtige Jeruzalem aan.

Maar wat zou nu toch het geheim zijn dat Giovanni in opdracht van zijn leermeester in een brief aan de paus moest overhandigen? En zal die brief ooit wel in diens handen terecht komen? (LW)

Frédéric Lenoir, *Het orakel van de maan*, Sijthoff, Amsterdam, 2007, 464 blz., 12,50 euro, ISBN 978 90 218 0064 6.